

TOUR DE PROVO

Wat is er nog over van Provo? Een nieuwe app van het Amsterdam Museum leidt ons langs de belangrijkste provoplekken van toen.

tekst SASKIA NAAFS foto's HOMEIRA RASTEGAR

In de jaren zestig was Amsterdam eventjes het 'magies centrum' van de wereld. Hier kwam het 'provotariaat' in opstand: met ludieke acties protesteerden de provo's tegen het gezag en tegen de misselijkmakende middenstandsmentaliteit. Cor Jarings foto's van de happenings van antirookmagiër Robert Jasper Grootveld zetten Provo op de kaart. En dankzij de witte rook van de poedersuikerbommen op het huwelijk van prinses Beatrix en prins Claus in 1966 werd Provo pas echt wereldberoemd.

Provo ontregelde, maar was tegelijkertijd ongrijpbaar. Als beweging hing het als los zand aan elkaar: er was geen leider en geen hoofdkwartier. Maar er waren wel degelijk plekken waar provo's bijeen kwamen, zoals de cafés Reijnders en Eijlders op het Leidseplein, en natuurlijk het Lieverdje op het Spui, het standbeeld dat in 1960 aan de stad geschonken werd door een tabaksfabrikant en 'het symbool voor de verslaafde consument van morgen' werd.

Maar veel plekken zijn ook onzichtbaar. Daarom ontwikkelt het Amsterdam Museum voor het vijftigjarige jubileum van Provo een heuse 'appening', die op 25 mei feestelijk wordt gelanceerd. Aan de hand van een app met foto's, filmpjes en teksten wandel of fiets je langs de belangrijkste provoplekken, die gemarkeerd zijn met nieuw ontworpen provoposters. Wij kozen vast een paar plekken voor u uit.

Provo-fietstour: MacBike, i.s.m. het Amsterdam Museum.

Vanaf 1 mei te zien met een strippenkaart van ArtKitchen: het atelier van Phil Bloom (de eerste naakte vrouw op de Nederlandse tv), de kamer van John Lennon en Yoko Ono in het Hilton, en een expositie met seksblaadjes uit de jaren zestig in Café Putain, Oudekerksplein.

SPEAKERS' CORNER, VONDELPARK

Op 3 november 1966 nam Robert Jasper Grootveld bij de ingang van het Vondelpark aan de Stadhouderskade met zijn gebruikelijke bombardie een Speakers' Corner in gebruik. Hij was geïnspireerd door de Engelse Speakers' Corners zoals in het Londense Hyde Park, waar sprekers van oudsher hun kritische mening in het openbaar verkondigden, liefst vanaf een zeepkist.

Dit was ook de plek waar in mei 1967 de beweging Provo zichzelf ophief met een allerlaatste happening. Robert Jasper Grootveld, Rob Stolk en andere prominente provo's hadden het gevoel gekregen dat hun acties 'een maniertje' waren geworden: niet meer ludiek en choquerend, niet meer provocerend en dus niet Provo.

Provo was geïnstitutionaliseerd geraakt, en had zelfs een zetel in de gemeenteraad bemachtigd. Twee jaar na de oprichting werd Provo met een laatste groots gebaar 'geliekwiedeed'.

Tientallen journalisten en honderden toeschouwers kwamen bijeen om getuige te zijn van de laatste happening. In een tumultueuze omgeving nam Roel van Duijn, mede-oprichter van Provo, het woord:

"Ik als leider wil ernstige woorden tot het volk spreken. In de pers is valselijk de indruk gewerkt dat ik tegen de liquidatie van Provo ben. Maar ik ben niet tegen de liquidatie, ik ben voor. Want het gaat er nu om, om Provo dood te verklaren en het provotariaat het leven te schenken." En zo kwam Provo aan zijn einde.

APOLLOBIOSCOOP HAARLEMMERDIJK 82

In februari 1967 zochten de provo's een nieuw onderkomen, toen zij De Doelen aan de Kloveniersburgwal moesten verlaten. De gemeente wees de leegstaande Apollobioscoop op de Haarlemmerdijk aan. De buurt was niet blij met de komst van de provo's en klaagde al snel over geluidsoverlast. In de bioscoop werden bijeenkomsten georganiseerd en konden weggelopen jongeren, avonturiers en vakantiegangers overnachten.

Een maand later deed de politie een inval in de Apollobioscoop. Ze vonden daar 'genoeg

springstof om een groot gebouw op te blazen', schreef de communistische krant *De Waarheid*.

Nog meer onrust volgde: een groep van 200 Amsterdamse mariniers trok in april 1967 door de stad, op zoek naar provo's om ze 'een lesje te leren'. Gewapend met 'harpsluitingen, gummi-stokken en koppelriemen' trokken ze van Amsterdam Centraal naar de Apollobioscoop, waar rellen tussen de mariniers, de provo's en de politie uitbraken. Burgemeester Van Hall moest zich de volgende dag op het stadhuis verantwoorden over het incident. De Apollobioscoop werd weer gesloten en in 1975 gesloopt.

WONING ROEL VAN DUIJN EN ROB STOLK, KARTHUIZERSSTRAAT 14

Provo werd pas echt Provo toen de anarchistische Hagenaar Roel van Duijn de beweging in mei 1965 een naam gaf. Van Duijn las de term provo, afkorting van provocateur, in een wetenschappelijk proefschrift over nozems. Van Duijn woonde in de Karthuizersstraat op nr. 14 toen hij Rob Stolk leerde kennen bij een demonstratie. De Zaanse Stolk, drukker van anarchistisch tijdschrift *Dwars*, was op zoek naar woonruimte. Hij trok met zijn vriendin bij Van Duijn op zolder in.

“Zo kwam ik op mijn negentiende in Amsterdam. Op een zolder waar niets was. Geen elektriciteit, geen wc. Het was een ruimte onder het dak, meer niet. Bij Roel kon ik naar de wc, al was die

in zijn huiskamer met een uitklapbare deur om je knieën kwijt te kunnen,” vertelde Stolk in 1994 aan tijdschrift *Ons Amsterdam*.

Het was op dit adres dat het tijdschrift *Provo* begon. Direct bij de eerste druk deed de politie een inval. Van Duijn deed nietsvermoedend de deur open, de agenten stormden binnen en gristen de kersverse exemplaren van het opruiende blaadje van de stencilmachine. Provo Hans Metz kon nog net op tijd met een stapeltje onder het bed duiken. Dankzij deze repressieve actie steeg de eerste oplage aanzienlijk: betere publiciteit hadden de provo's zich niet kunnen wensen.

Ter herinnering aan het ontstaan van Provo hangt op de gevel van Karthuizersstraat 14 een plakkaat met het ‘gnot-appeltje’, het provologo.

K-TEMPEL, KORTE LEIDSEDWARSSTRAAT 31

Op 17 maart 1962 opent Robert Jasper Grootveld zijn antirooktempel, ook wel de K-tempel genoemd naar de K van kanker, de letter die Grootveld op sigarettenadvertenties schilderde. Achter in de tempel stond een massief zelf getimmerd houten altaar, waarop Grootveld sigaretten verbrandde. Een dikke witte mist verspreidde zich dan door de ruimte, terwijl er Afrikaanse muziek uit de taperecorder schalde. Een maand lang hield Grootveld, zelf een fervente roker, bijna iedere avond deze bezwerende diensten voor

zijn sekte van 'bewuste nicotinenisten'.

Gerard Reve, Ramses Shaffy en Harry Mulisch, maar ook media en politie kwamen op de mystieke antirookrituelen van Grootveld af. Al die aandacht leidde ertoe dat Grootveld zijn K-tempel na een maand alweer zat was. Met een gecontroleerde brand wilde hij er een symbolisch einde aan maken. Op 18 april 1962 hield hij zijn laatste preek en stak hij de tempel in aanwezigheid van toeschouwers in de brand. De twee brandblussers die de beginnende fik moesten blussen, weigerden dienst en de tempel ging geheel in vlammen op.

